

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Termien määrittely on hyvä muutos. Hyvä muutos on myös se, että laki keskittyisi vain lapsen suojelemiseen ja siitä poistuu ennaltaehkäisevä työ. Lastensuojelun avohuollon rajaaminen ei saa jäädä keinotekoiseksi asiakasmäärän tilastomuutokseksi, vaan SHL:n lapsiperhepalvelussa tulee olla varattu riittävät resurssit, osaaminen ja toteutus aidosti vaikuttavaan työhön. Laki lisää riskiä alueiden väliseen eriarvoistumiseen.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Kahden lakimuutoksen yhtäaikainen käsittely on hyvä asia. Molemmista lakiuudistuksista puuttuu kuitenkin vaikutusten arviointi ja uudistukset perustuvat laajaan odotukseen säästöistä, jota ei nähdä realistisena.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Nyt esitetty ratkaisu voidaan arvioida lähtökohtaisesti kannatettavaksi, mutta sen toteutumisessa voidaan tunnistaa riskejä, joihin tulee kiinnittää huomioita ja mahdollisesti tarkentaa laissa.

Lastensuojelun ja sosiaalihuollon asiakkuuden rajapinnan selkiyttäminen on lähtökohtaisesti kannatettavaa, erityisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmän ja lastensuojelun asiakkuuden kriteereiden samankaltaisuuden osalta. Sosiaalihuoltolakiin säädettävä uusi lapsiperhepalvelu-palvelukokonaisuus on lähtökohtaisesti kannatettava. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että uudistuksen yhteydessä lastensuojelun avohuollon palveluita siirrettäisiin tähän palvelukokonaisuuteen ja avohuollon asiakkuuden kynnyistä nostettaisiin eli nykyisin avohuollon asiakkuudessa olevia ja sinne ohjautuvia ei jatkossa ohjautuisikaan avohuoltoon, vaan sosiaalihuoltoon. Tämä lisää sosiaalihuollon lapsiperhepalveluiden vaatavuutta ja tähän tulee vastata riittävällä resursoinnilla ja osaamisella sosiaalihuollossa.

Palvelujärjestelmän painopisteen siirtäminen viimesijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen on kannatettava, mutta muutoksen tulee toteutua aidosti resurssia sosiaalihuollon palveluissa lisäämällä, vahvistamalla ja monimuotoistamalla, jotta muutos ei toteudu keinotekoisena tilastollisena asiakasmäärän muutoksena. Sosiaalihuollon palveluissa työskentelevien ammattilaisten osaamista tulee tarkastella ja tarvittaessa vahvistaa lastensuojelullisella osaamisella.

Riskinä voidaan nähdä, että yhä useampi asiakas jää siirtymättä lastensuojelun avohuoltoon ja saa asiakkuuden sosiaalihuollossa, mutta tosiasiallisesti palvelut ja keinot vastata asiakkaiden tuen tarpeeseen sosiaalihuollossa eivät kasva, vahvistu ja toteudu asiakkaiden palvelutarvetta edellyttämällä tavalla. Muutos ei myöskään saa johtaa huostaanottojen määrän kasvuun ja avohuollon asiakkuuksien määrän tulee tosiasiallisesti laskea ja säilyä matalampana. Vain näiden toteutuessa voidaan arvioida, että muutos on ollut tarkoituksenmukainen. Keskeistä on korostaa, että sosiaalihuoltolain mukaisen lapsiperhepalvelu-palvelukokonaisuuden tulee olla riittävästi resursoitu. Lapsen kiistaton oikeus saada suojelua ei saa muutoksen toteutuessa heikentyä.

Velvoittavan lainsäädännön keveneminen siirtää vastuuta hyvinvointialueille, jolloin riskinä voi olla alueellinen eriarvoisuus ja palveluiden heikkeneminen. Pelkona on lisäksi, että asiakkuuteen tulo lastensuojeluun viivästyy entisestään, jolloin lapset tulevat entistä huonovointisimpina. Hallituksen esityksessä nostettaisiin kynnyistä lastensuojelun asiakkuudelle. Kuitenkin jo tällä hetkellä moni lastensuojelun asiakkuus alkaa tilanteessa, jossa viimesijaisiksi tarkoitettut tukimuodot sijoitus tai huostaanotto ovat ajankohtaisia. Kynnyksen nostaminen voi käytännössä myös supistaa avohuollon mahdollisuuksia tehdä tavoitteellista muutostyötä ja tämä taas lisää painetta uusille huostaanotoille.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa asiakkaalle tulee esityksen mukaan voida järjestää sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita tarvittaessa erityisen tehostetusti. Tämä määrittely tulee olla selkeästi toteutettavissa ja huomiota tulee kiinnittää siihen, että se toteutuu aidosti tehostetummin.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lain tarkoitus 1§, hyvä tarkennus, että lastensuojelun ei tarvitse suojella kaikkia lapsia vaan lastensuojelun piirissä olevia, erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia.

2§ Määritelmät. Myös oikein hyvä uusi pykälä tarkentamaan käsitteistöä. Jälkihuolto kuuluu kokonaisuudessaan edelleen lastensuojelun jatkumoon. Lastensuojelussa on paras ymmärrys näistä ”palapeli-lapsista”, jotka tutkitusti ovat paljolti ikäisiään aikuisia enemmän erilaisen tuen tarpeessa. Tämä on myös yhteiskunnallisesti taloudellista ja järkevää saattaa heitä aikuisuuteen ja opintojen ja työelämän pariin. SHL:n kautta riittävän tuen saaminen ei välttämättä toteudu.

Jälkihuoltoon liittyvät kirjaukset ovat erikoisia ja herättävät kysymyksiä. Sääntely jää lastensuojelulakiin, mikä korostaa jälkihuollon erityisyyttä, mutta toteutus siirtyy sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Epäselväksi jää, miten muutos toteutetaan käytännössä. Satakunnan hyvinvointialueen organisaatiossa jälkihuolto on osa lastensuojelua. Tässä mallissa siirtymät sijais- ja jälkihuollon välillä ovat sujuneet hyvin. Nuorta on kyetty kannattelemaan siirtymävaiheen yli tutustumalla nuoreen jo hyvissä ajoin ennen virallista siirtoa. Satakunnan hyvinvointialueen jälkihuollossa ei ole riskiä nuoren putoamisesta palveluiden ulkopuolelle juuri siitä syystä, että sijais- ja jälkihuolto kuuluvat samaan vastuuyksikköön. Uudessa lakiesityksessä tämä riski on olemassa, jos jälkihuollon asiakkaat ovat jatkossa sosiaalihuoltolain asiakkuudessa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Lastensuojelun asiakkaiksi ohjautuisivat erityisesti ne lapset ja perheet, jotka tarvitsevat nimenomaan erityisen suojelun palveluita. Lastensuojelukirjallisuudessa tuodaan esille, että liian korkea asiakkuuden aloituskynnys voi johtaa ongelmien vaikeutumiseen ennen palveluihin pääsyä. Tutkimuksissa on myös todettu, että palveluiden väliinpuotoamisen riski kasvaa erityisesti neuropsykiatrisesti oireilevilla lapsilla sekä mielenterveys- ja päihdeperheissä. Asiakkuuksien määrä voi vähentyä, jos varhaisen tuen palvelut ja sosiaalihuoltolain mukainen esitetty lapsiperhepalvelu vahvistuvat ennen lastensuojelua. Jos lastensuojelun asiakkuuden kynnyistä edelleen nostetaan, niin se saattaa samalla lisätä riskiä, että osa lapsista jää ilman oikea-aikaista tukea. Asiakkuuden päättäminen voi selkeytyä, jos laissa määritellään nykyistä tarkemmin asiakkuuden tavoitteet ja päättymisedellytykset. Tällöin sosiaalityöntekijöiden harkintavalta kasvaa, mikä voi johtaa alueellisiin eroihin käytännössä. Lain voimaantulo tulee olla samanaikainen esitetyn SHL:n kanssa, ja voimaantulo 1.7.2027 on liian aikainen.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus on osittain kannatettava, mutta siihen liittyy merkittäviä riskejä. On hyvä, jos hyvinvointialueet saavat luvan tilapäisiin asiakasmäärien ylityksiin. Tilapäisen ylityksen maksimimäärä tulee kuitenkin määritellä laissa. Liian korkea asiakasmäärä heikentää arviointityön laatua ja lisää virheiden riskiä. Lapsiasiavaltuutettu sekä monet alan asiantuntijat ovat korostaneet, että lastensuojelu on erittäin vaativaa asiantuntijatyötä, jossa liian suuret asiakasmäärät vaarantavat lapsen edun toteutumisen ja tämän takia ei ole suositeltavaa antaa liikaa väljyyttä asiakasmäärän kanssa pelaamiseen.

Joustavoittavuus ei voi johtaa pysyvään tai pitkäaikaiseen asiakasrajamäärän ylitykseen. 30 asiakkaan raja on tarkoituksenmukaista ylittää aidosti väliaikaisesti vain esim. sisarusryhmän asiakkuuden osalta. Tilapäisen ylityksen aika tulee määritellä laissa tarkemmin.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lista sinänsä on hyvä, kunhan sosiaalityöntekijän rooli ei muutu liian hallinnolliseksi ja työaika jää riittävästi suhdeperustaiseen työskentelyyn. Yhteistyöverkostoon liittyvä koordinointi voi olla aikaa vievää ja viedä sitä erityisesti lapsen tapaamisista ja asiakastyöstä. Tämän johdosta vastuuta siitä ei tarvitsisi olla ainoastaan sosiaalityöntekijällä. Pykälä jättää tehtävien määrittelyn kuitenkin liian väljäksi, mikä saattaa johtaa aluekohtaisiin tulkintoihin. Sosiaalityöntekijällä ei näin ollen ole riittävästi toimintavaltaa saattaa esim. lapsen vanhempia muiden palveluiden piiriin. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväkuva ja päätösvaltaa ei voi erottaa toisistaan. Sosiaalityöntekijän toimintavaltaa ei tule kaventaa pykälän esittämällä tavalla.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

On tärkeää varmistaa, että perustason palvelut kykenevät vastaamaan niihin tarpeisiin, jotka eivät enää kuuluisi lastensuojelun asiakkuuden piiriin. Muussa tapauksessa on vaarana, että lasten ja perheiden ongelmat vaikeutuvat ennen riittävän tuen saamista. Nykyisin ongelmana on usein palveluiden pirstaleisuus ja että moniammatillisesti ei tehdä riittävän aitoa yhteistyötä.

Esityksen mukaan pykälään lisättäisiin maininta jälkihuollosta ja nuoren edusta. Esityksen mukaan täysi-ikäisten jälkihuollossa on tärkeä voida tehdä poikkeuksia järjestämisvastuuseen esimerkiksi tilanteissa, joissa nuoren jälkihuolto on hyvin vähäistä ja toteutuu lähinnä itsenäistymisvarojen hallinnoinnin kautta, josta vastuussa on joka tapauksessa sijoittajahyvinvointialue. Tämä on kannatettava esitys. Lisäys on toimiva ja sillä vältytään ns. turhilta siirroilta.

§ 22 yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta tulee siirtää sosiaalihuoltolakiin. Pykälässä tulee tarkentaa, kenelle ilmoitus hyvinvointialueelle tulee tehdä. Pääasiassa nähdään, että yksityisesti sijoitetut lapset eivät ole suojelun tarpeessa.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Kyllä

Perustelut tiiviisti

Päätöksenteon laadun kannalta keskeistä on myös juridinen tuki sekä koulutetun henkilöstön pysyvyys. Luvun 4 ehdotukset voivat osaltaan selkiyttää lastensuojelun päätöksentekoa ja vahvistaa oikeusturvaa.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Nykyhaasteena on, että lastensuojelun edunvalvoja tapaa lasta useammin kuin on tarpeellista tehtävän suorittamisen näkökulmasta. Koska hyvinvointialue vastaa kustannuksista, tulisi alueen voida säädellä, kuinka paljon edunvalvoja käyttää työtunteja tehtävän hoitamiseen. Ehdotamme, että edunvalvojille maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset määritellään kansallisesti.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Esityksessä tulisi ottaa tarkemmin kantaa, voiko edunvalvojana toimia samalta hyvinvointialueelta tuleva työntekijä, kuin missä lapsen asiaa käsitellään. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden välillä on eroja tähän liittyen.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Erytystä huomiota tulee jatkossakin kiinnittää niiden lasten osallisuuteen, joilla on esimerkiksi neuropsykiatrisia haasteita, kehitysvammaisuutta tai traumaattisia kokemuksia.

Säännösten toimeenpanossa tulisi vahvistaa lapsilähtöisiä työmenetelmiä sekä varmistaa työntekijöiden riittävä koulutus eri ikäisten lasten osallisuuden vahvistamiseen.

§33 2 momentti jättää liian väljäksi sen, että edustettuna tulee olla hyvinvointialue. Tullee säätää tarkemmin, minkä tahon hyvinvointialueelta tulee olla edustettuna.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Avohuollon asiakkaan asiakassuunnitelman sisällöstä ja laadimisesta ei ole säädetty (vrt. sijaishuolto) ja tästä tulee säätää.

Lastensuojelussa olevan lapsen vanhemman asiakassuunnitelmasta vastaavasta työntekijästä tulee säätää tarkoin, jota moniammatillinen ja sosiaalihuollon sisäinen integraation asiakkaan hyväksi toteutuu.

Työntekijän ja asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta kirjaamisvelvoitetta ei voi liikaa supistaa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On tärkeää varmistaa, ettei lapsen suojelun kannalta välttämättömiä toimenpiteitä viivytetä liian pitkään. Erityisesti vakavissa päihde-, väkivalta- tai mielenterveystilanteissa lapsen suojelun tarpeen arvioinnin tulee olla riittävän herkkää.

Lastensuojelun avohuollosta arvioimme tulevan huostaanoton valmistelua toteuttavan yksikön, jolla tosiasiallisesti emme näe mahdollisuutta tukea lapsen kasvun ja kehityksen tukemista muilla keinoin. Ajallisesti avohuollon asiakkuudelle ei nähdä jäävän pitkää työskentelymahdollisuutta, koska avohuollon asiakkuuteen siirrytään liian myöhäisessä vaiheessa.

§ 43 1 momentissa mainitut tehostetut palvelut sijaishuollon vaihtoehtona ovat kannatettavia.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Jatkon ollessa vain 14 vuorokautta, tulee eteen tilanne, joissa kutsu huostaanoton kuulemiseen tulee antaa jo kiireellisen sijoituksen aikana, koska se on annettava riittävän ajoissa asianosaisille. Siten 14 päivän jatko ei esityksen mukaisesti tuo todellista lisäaikaa "huostaanoton tarpeen selvittämiseksi ja riittävien tukitoimien kartoittamiseksi".

Nykyisellään on haasteita muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudelle ja sitouttamiselle perheen tukitoimiin. Muiden palveluiden saatavuus tulee säätää velvoittaviksi, jotta voidaan todeta niiden vaikuttavuus ja vaikutus huostaanoton tarpeelle.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tavoitteena asia on kannatettava, mutta huostaanottoa koskien tulee kuitenkin huomioida ensisijaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden velvoittavuus ja päätöksenteon selkeys, etteivät tilanteet käytännössä johda välitiloihin, jotka eivät ole lapsen edun mukaisia. Pelkkä kirjaus ilman terveydenhuollon velvoittavuutta ei ole riittävä (vrt.nykytilanne).

Läheisverkostosijoitus on kannatettava asia, mutta sen tulee tosiasiallisesti olla lapsen edunmukainen ratkaisu. Jos läheisverkostosijoitus on huostaanottoon nähden ensisijainen vaihtoehto, niin epäselväksi jää, millainen päätös ratkaisusta tehdään ja jatkuuko avohuollon asiakkuus. Tämänkaltainen ratkaisu lisää avohuollon asiakkuuksia, jotka tosiasiallisesti kuuluisivat

sijaishuoltoon. Kyseenalaiseksi jää, riittääkö avohuollossa enää resurssia riittävästi muuhun asiakastyöhön.

Läheisverkostosijoitus voi vähentää huostassa olevien määrää, mutta ei kustannuksia, koska läheisverkostosijoituksesta maksetaan samat korvaukset kuin perhehoitajalle. Laissa tulee myös määritellä, miten turvataan lapsen olemisen läheisverkostosijoituksessa, jos lasta ei oteta huostaan. Tällöin vaihtoehdoksi jäänee huoltajuuden hakeminen lapsen kasvatuksesta vastaavalle läheiselle. Muutoksen tosiasiallinen säästö on näennäinen eikä muutos turvaa lapsen kasvua ja kehitystä huostaanottoon verrattavalla tavalla.

Huostaanottoon ja sijaishuoltoon siirtymisen vaihtoehtona tulee selvittää myös adoption vaihtoehto lapsen edun mukaisena ratkaisuna (ks. perustelu tarkemmin kohta 27).

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Käytännössä sääntelyn vaikuttavuus riippuu kuitenkin valvonnan resursseista ja toteutustavoista. Pelkkä sääntelyn tarkentaminen ei riitä, mikäli valvontaa ei pystytä toteuttamaan riittävän aktiivisesti ja lapsilähtöisesti, lasten mahdollisuuksia kertoa kokemuksistaan sijoituksen aikana tulee vahvistaa.

Valvontaa tulee olla mahdollista toteuttaa epäkohtailmoitusten perusteella hyvinvointialueen alueella sijaitseviin yksiköihin vaikka ko. yksiköissä ei olisi sijoitettuna sijaintihyvinvointialueelta lapsia.

Lain mukaan toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonta toteutuu käytännössä hyvinvointialueiden järjestämismvastuulle kuuluvan valvonnan kautta. Tähän valvontaan tarvitaan valtakunnallista ohjeistusta ja rakennetta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Joustavuus on lähtökohtaisesti hyvä asia, mutta laissa tulee säätää tarkemmin, miten tämä käytännössä voidaan toteuttaa. Laitoksen hoitajamitoituksen käytäntöjä haastaa henkilöstön työvuorosunnittelu ja esim. lasten loma-aikojen yhteensovittaminen sekä valvonta yksityisen palvelutuotannon osalta.

Hyvä, että on jouston mahdollisuutta koskien lähinnä erityisyksiköitä ja vaativan tason yksiköitä. Ympäri vuorokautinen lastensuojeluyksikkö tarvitsee vähintään 7 työntekijän mitoituksen pyöriäkseen. Lastensuojelulain veloitteet laitoshoidossa vaativat vähintään seitsemän työntekijän mitoituksen. Sääntely koskee lähinnä muita kuin perustason yksiköitä.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lähtökohtaisesti on hyvä, että tehtävät erotetaan toisistaan. Laitoksen henkilöstömitoituksen sitovuuden poisto kuitenkin vähentää rahoitusta, mutta samalla lisätään turvahenkilö erikseen lainsäädäntöön, mikä osaltaan lisää rahoituksentarvetta. Mitoituksen tulee huomioida palvelutarpeen kehitys lapsilla. Erillinen turvahenkilö verrattuna muuhun sosiaalihoitoon ei ole yhdenvertaista lastensuojelun kanssa.

Turvahenkilöön suunnattu rahoitus voisi olla tarkoituksenmukaisempaa osoittaa hoito- ja kasvatustehtävissä olevien riittävään mitoitukseen ja tarvittavaan täydennyskoulutukseen, jolloin erillisiä turvahenkilöitä eri tarvita perustason laitoksissa, jotka ovat lasten koteja ja pyrkimyksenä on kodinomaisen ympäristön luominen.

Riskinä turvahenkilön käytössä on, että tämä alkaa tukemaan laitoksen hoito- ja kasvatustehtävää epävirallisesti. Tämä sääntely koskee ehkä lähinnä valtion koulukoteja ja suljettua kuntouttavaa laitospalvelua.

Sijoituksen tavoitteena on lapsen suojelun lisäksi lapsen yksilökuntoutus ja korjaava työskentely. Lisäksi sijoituksen tavoitteena on usein tukea lapsen myönteisen persoonallisuuden ja minäkuvan kehittymistä. Sijoitus olosuhteisiin, jossa paikalle tarvitaan turvahenkilö lapsen tai työntekijöiden turvaamiseksi, ei tue näitä tavoitteita. Tämä vaikuttaisi olevan myös ristiriidassa käytöshäiriöisen lapsen käypähoitosuosituksen kanssa, jos kasvatusta ja hoiva korvataan vartiointilogiikalla.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

90 §

Lain tulisi tarkemmin erotella mikä on kasvatuksellista yhteydenpidon rajoittamista ja milloin tehdään yhteydenpidon rajoittamisen päätös. Esim. kun puhelin otetaan pois liiallisen some-käytön tai koululäksyjien vuoksi ovat usein arvioinnissa yhteydenpidon päätöksen teossa.

93 §

Henkilöntarkastuksessa ennen voimakeinojen käyttöä henkilökunnalle tulee toteuttaa riittävän kattavat koulutukset.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

On tärkeää, ettei jälkihuollon asiakkaita siirretä sosiaalihuollon asiakkuuteen vaan että he ovat jatkossakin lastensuojelun asiakkaita. Jos jälkihuollon asiakkaat ovat jatkossa sosiaalihuollon asiakkaita, on riski, että he putoavat siirtymävaiheessa palveluiden piiristä. Lisäksi on riski, että jälkihuolto olisi jatkossa osa aikuisten palveluita, jossa ei välttämättä ole samaa käsitystä ja ymmärrystä jälkihuollon asiakkaiden taustoista ja jälkihuollon ilmiöistä kuin lastensuojelussa. Vaarana on myös se, ettei jälkihuollossa erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän ei tarvitsisi olla kaikissa tilanteissa sosiaalityöntekijä. Jälkihuollossa monet nuoret ovat vailla turvaverkkoa ja monesti myös ikäisiään nuoremman tasoisia. Lastensuojelullista ymmärrystä tarvitaan. Myös suhdeperustainen työskentely on mahdollistettava. Jälkihuollossa työskentely monen asiakkaan kohdalla on vaativaa työtä, jossa tarvitaan sosiaalityöntekijän osaamiseen kuuluvaa asiakasprosessin laajaa johtamista ja arviointia.

Satakunnan hyvinvointialueella tehdyn selvityksen mukaan suurimmalla osalla asiakkaista on jonkin tasoisia mielenterveyshaasteita ja kouluhaasteita. 40 prosentilla nuorista on jonkin tason päihde- tai peliriippuvuus. Vain alle puolet nuorista saa positiivista tukea lähipiiriltään, neljännes nuorista ei saa heiltä minkäänlaista tukea. Näillä nuorilla on muita enemmän yksinäisyyttä, kouluhaasteita, taloushaasteita, mielenterveysongelmia ja sosiaalisia haasteita. Jälkihuollon asiakkailla on tavanomaista enemmän varhaista vanhemmuutta ja alhaisempi koulutustaso. Työssä korostuu ylisukupolvisuuden ehkäisy. Kuitenkin Sata-alueen selvityksen mukaan yli 60 % tilanne on parantunut jälkihuollon asiakkuuden alkamisen jälkeen, joten työskentely on vaikuttavaa.

Satakunnan hyvinvointialueen organisaatiossa jälkihuolto on osa lastensuojelua. Tässä mallissa siirtymät sijais- ja jälkihuollon välillä ovat sujuneet hyvin. Nuorta on kyetty kannattelemaan siirtymävaiheen yli tutustumalla nuoreen jo hyvissä ajoin ennen virallista siirtoa. Satakunnan hyvinvointialueen jälkihuollossa ei ole riskiä nuoren putoamisesta palveluiden ulkopuolelle juuri siitä syystä, että sijais- ja jälkihuolto kuuluvat samaan vastuuyksikköön. Uudessa lakiesityksessä tämä riski on olemassa, jos jälkihuollon asiakkaat ovat jatkossa sosiaalihuoltolain asiakkuudessa.

Uudessa laissa korostetaan perheen jälleenyhdistämisen tärkeyttä. Alaikäisten määrä jälkihuollossa tulee näin ollen lisääntymään. Tästäkin syystä on tärkeä, että jälkihuollon asiakkaat olisivat jatkossakin lastensuojelun asiakkaita. Jälkihuollon tehtävänä on tukea alaikäisen lapsen kotona asumisen onnistumista. Tällöin työntekijöiden tulee työskennellä vahvasti niin lapsen kuin hänen vanhempiansakin kanssa. Tästäkin tarvitaan lastensuojelullista arviointia, osaamista ja näkemystä.

On huomioitava, etteivät sijaishuollon suuret kustannukset ole vaikuttavia, jos lasta tai nuorta ei kyetä tukemaan vahvasti huostaanoton jälkeen jälkihuollossa.

Lakiin on tarkennettava, että jälkihuoltoa voidaan tarvittaessa järjestää avohuoltoa koskevan 7-luvun mukaisesti myös täysi-ikäisille nuorille eikä vain lapsille.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Voimaantulo tulee olla yhdenmukainen mahdollisen uuden sosiaalihuoltolain kanssa. Nykyinen voimaantulon aika on epärealistinen ja sitä tulee siirtää.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVa) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVa-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

TUVa-koulutuksen lisärahoituksen saaminen on erittäin tärkeä asia.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Ei anna, taloudelliset vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen on arvioitu liian suureksi.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Ks. Vastaus 16. Muutos lisää kustannuksia, koska palkkioita saavien perheiden määrä kasvaa.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Ei anna. Vaikutusten arviointi on toteutettu heikosti.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Sosiaalityöntekijän virkavastuun merkittävä kaventaminen johtaa asiakkaiden palveluiden toteutumisen heikentymiseen. Vaikuttavan lastensuojelutyön toteuttaminen heikentyy, koska laki ei enää turvaa toimenpiteiden mitoitusta ja velvoittavuutta. Sosiaalialan ammattilaisten eettinen kuorma tulee kasvamaan kohtuuttomasti, mikä johtanee ammattilaisten kyvyttömyyteen toimia lapsen edun varmistajana sosiaalialan työtehtävissä.

Adoptio ja lastensuojelun sijaishuolto edustavat kahta erilaista ratkaisua tilanteessa, joissa lapsi ei voi kasvaa biologisessa kodissaan. Adoptiossa lapsi siirtyy pysyvästi uuteen perheeseen ja sillä luodaan pysyvä vanhemmuussuhde. Lastensuojelun sijaishuolto voi tarkoittaa lyhytaikaista tai pitkäkestoista sijoitusta esimerkiksi perhehoitoon tai laitokseen ja se on lähtökohtaisesti tilapäinen ratkaisu (Adoptiolaki 2012/22; Lastensuojelulaki 2007/417). Vaikka molempien tavoitteena on lapsen suojeleminen ja hyvinvoinnin edistäminen tarjoamalla lapselle turvallinen kasvuympäristö, niiden rakenteelliset ja emotionaaliset lähtökohdat sekä seuraukset voivat erota merkittävästi toisistaan.

Vuonna 2023 lastensuojeluilmoitus tehtiin 10,2 prosentista lapsia. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 3,8 % lapsista. Kodin ulkopuolelle oli vuoden 2023 aikana sijoitettuna 17 300 lasta eli 1,6 % lapsista. Huostassa vuoden aikana oli 1,0 % lapsista. (Lastensuojelu 2023 THL.) Vuoden 2023 adoptioista (252) 65 %:ssa adoptoitava oli syntynyt Suomessa, mutta Suomessa syntyneiden adoptioista kaksi kolmasosaa oli täysi-ikäisten aikuisten adoptioita. Suurin osa ulkomailla syntyneistä adoptoiduista oli alle 18-vuotiaita, mutta Suomessa syntyneistä täysi-ikäisiä. (Adoptiot 2023 Tilastokeskus.) Suomessa syntyneistä adoptoidaan pääasiassa aikuisia, mikä herättää kysymyksen, olisiko adoptio ollut jollekin näistä oikea ratkaisu jo lapsuusvaiheessa.

Aiemman vertailevan tutkimuksen ja mm. kirjallisuuskatsausten mukaan adoptoidut selviävät elämässään paremmin eri osa-alueilla mitattuna sijaishuollossa kasvaneisiin verrattuna. Adoptio ei kuitenkaan ole kiistatta oikea tai mahdollinen ratkaisu kaikissa tilanteissa, joissa lapsi ei voi asua biologisessa perheessään. (mm. Lindner ym. 2024; Christoffersen ym 2012; Wright 2018; Vandivere ym. 2010; Triseliotis 2002; Gribble ym. 2024) Suomalaisessa lastensuojelutyössä adoptiotyö ja lastensuojelutyö toteutuvat toisistaan erillisinä, eri lakien ohjaamina. Työtä myös tekevät usein eri sosiaalialan ammattilaiset sekä ostopalveluna Pelastakaa Lapset ry. Adoptio-osaamista on

hyvinvointialueiden sosiaalityössä harvoilla ammattilaisilla eikä adoption mahdollisuutta näin oteta systemaattisesti esiin tilanteissa, joissa lapsi ei voi asua biologisessa perheessään.

Lakiin tulee kirjata velvoite selvittää adoption mahdollisuus lapsen edunmukaisena ratkaisuna mm. huostaanoton valmistelun yhteydessä. Lakiin kirjattu velvoite tukee pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman Vahva ja välittävä Suomi (2023) toimenpideohjausta sujuvoittaa adoptioita Suomessa sekä kiinnittää huomiota lain mahdollistamaan vaihtoehtoon huostaanotetun lapsen adoptoinnista.

Mäkiranta Tero
Satakunnan hyvinvointialue

Astala Miia
Satakunnan hyvinvointialue - Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden
toimialuejohtaja Hanna-Leena Markki